

14. Lehman Chr. New Reflections on Grammaticalization and Lexicalization / Chr. Lehmann // New Reflections on Grammaticalization. – Amsterdam & Philadelphia : J. Benjamins Publishing Co, 2002. – Pp. 1–18.
15. Lehmann Chr. Theory and Method in Grammaticalization / Chr. Lehmann // Zeitschrift für Germanistische Linguistik 32/2. – Hannover : Universität Hannover, 2005. – Pp. 152–187.
16. Oxford English Dictionary Second Edition. – Oxford : OUP, 2009.
17. Willis D. Syntactic Lexicalization as a New Type of Degrammaticalization / D. Willis // Linguistics 45(2). – 2007. – Pp. 271–310.

**Олеся Мусурівська, Надія Садовник-Чучвага
(Чернівці)**

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ТИПУ РОДОВОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню категорії роду в сучасній англійській мові та огляду різних підходів і думок, висловлених лінгвістами стосовно цієї категорії. Розглянуто особливості функціонування категорії роду в сучасній англійській мові та окреслено проблематику визначення сучасної англійської родової системи.

Ключові слова: *категорія роду, картина світу, займенникова референція, родова система, природна категорія*

Статья посвящена исследованию категории рода в современном английском языке и обзору различных подходов и мнений, высказанных лингвистами касательно этой категории. Рассмотрены особенности функционирования категории рода в современном английском языке и обозначена проблематика определения современной английской родовой системы.

Ключевые слова: *категория рода, картина мира, местоименная референция, родовая система, естественная категория*

The article is concerned with the studies of the category of gender in the Modern English language and of various approaches and views expressed by linguists concerning this category. The peculiarities of the functioning of the category of gender in Modern English are highlighted, and the issues of the definition of Modern English gender system are described.

Having developed from the morphological gender of the Old English period, gender in Modern English acquired the status of a “natural category” with different ways of expression, based on morphological, semantic, syntactic and discourse-pragmatic principles.

The category of gender in general can be manifested in a language by a variety of different grammatical and lexical means or forms of expression. When the inflexions are no longer there, gender does not automatically cease to exist, for there are others morphosyntactic ways of indicating gender and first of all by bringing together the anaphoric words that still retain the gender distinctions with certain nouns.

The category of gender is a diachronic constant, it exists on every stage of language development. Synchronically it is the dominant way of its expression that changes with the changes in the language structure.

Of all the ways of expressing the category of gender in Modern English, pronominal reference causes most issues, sometimes "overshadowing" other means of expression, although our study emphasizes that the means of gender distinction and gender expression vary quantitatively and qualitatively, depending on the type of text and the features of the world view reflected.

Key words: *the category of gender, worldview, pronominal reference, gender system, natural category*

Реалії об'єктивної картини світу концептуалізуються у фрагменти мовної картини світу, що знаходять матеріальне відображення у відповідних мовних категоріях і виражаються засобами, характерними для певної мови чи групи мов. Зв'язок між пізнаваною реальністю та її фіксацією в мові можна схематично зобразити так:

РЕАЛІЯ ← → *КОНЦЕПТ* ← → *МОВНА КАТЕГОРІЯ* ← → *ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ*

Актуальність нашого дослідження визначається не обхідністю комплексного вивчення зв'язків між фрагментом концептуальної картини світу та його відображенням у мовній картині світу на різних рівнях мовної структури.

Метою запропонованої статті є теоретичний огляд лінгвістичних поглядів на визначення типу родової системи сучасної англійської мови та місце цієї категорії в картині світу, що дасть змогу у подальшому виокремити різні підходи до дослідження роду на різних етапах розвитку мови.

Питання про існування категорії роду в сучасній англійській мові неодноразово піддавалося аналізу в роботах багатьох лінгвістів, і вони висловлюють з цього приводу абсолютно суперечливі погляди. У радянському мовознавстві концепція існування цієї категорії в більшості випадків відкидалася. О. І. Смирницький доводить відсутність категорії роду в сучасній англійській мові як в граматичному, так і в лексико-граматичному сенсі

[3]. Багато лінгвістів (Л. С. Бархударов, І. Б. Хлебнікова, І. П. Іванова, Б. О. Ільш, В. С. Сидорова) у своїх працях з морфології взагалі не включають категорію роду в число категорій, властивих англійському іменнику. За визначенням Л. В. Успенського, англійська граматики є „безродовою” на підставі того, що іменники англійської мови не містять у своїй формі жодних ознак належності до одного з родів, хоча, на його думку, „англійська граматики ... не зовсім вільна від поняття „роду” імені. Вона має займенники всіх трьох родів” [5, с. 112]. За твердженням Н. О. Гришиної, категорія роду в сучасній англійській мові не представлена як граматична система, оскільки „граматичні форми, які простежуються в англійській мові для вираження родових відмінностей, нечисленні і не мають системного характеру” [1, с. 4]. Однак у своїх дослідженнях Н. О. Гришина також зазначає, що „у більшості мов, які володіють граматичним родом, він розуміється як класифікація іменників у зв’язку з займенниковою співвіднесеністю...” [там само, с. 6].

Спостерігається явна суперечливість: з одного боку, визнання у мові системи засобів вираження роду, а з іншого – заперечення наявності категорії роду як такої. Подібні твердження роблять, щонайменше, непотрібним існування в мові самих засобів вираження роду. Проте вплив думки авторитетних учених, які заперечують у своїх роботах наявність граматичної категорії роду в сучасній англійській мові, трохи знизив інтерес лінгвістів до вивчення цієї проблеми і звузило її до дослідження лише в рамках певної системи лексичних засобів вираження біологічної статі.

Слід відзначити, що в ролі аргументів вищезазначені автори, які дотримуються погляду про відсутність категорії роду в англійській мові, наводять факт відсутності в англійській мові (за винятком окремих випадків) формального вираження роду в морфемі іменника, а також факт класифікації іменників за родовими класами на підставі біологічної статі.

Що стосується питання розподілу іменників за родами на суто семантичній підставі, то тут можна зазначити, що іноді лінгвісти, які висувають подібну думку, суперечать самі собі. Заперечуючи наявність категорії роду в англійській мові, вони все ж визнають, що англійські іменники розподіляються за певними родовими класами, нехай навіть розподіл відбувається не за формальними ознаками. Крім того, аналіз присвячених цій темі

лінгвістичних праць розкриває суперечливість між теоретичними роботами, що визначають категорію роду в англійській мові як суто лексичну з одного боку, та практичними посібниками і живою англійською мовою – з іншого.

У роботах лінгвістів, які визнають наявність категорії роду в системі сучасної англійської мови, також спостерігаємо численні розбіжності в її трактуванні: іноді, визнаючи категоріальний статус ознаки роду в мові, йому все ж відмовляють в граматичності. Крім цього, існуючі на сьогоднішній день описи засобів вираження родових відношень недостатньо систематизують як явні, так і приховані способи їхнього вираження, тобто межі вживання категорії роду. Традиційно виділяються класи предметів і понять, які співвідносяться з певним родом, однак вони часто виявляються неповними. Детального розгляду потребує також співвідношення між поняттями спільного, колективного та подвійного родів, які розрізняються в системі англійського іменника і в трактуванні яких на сьогодні спостерігається безліч невідповідностей, що суперечать мовним фактам.

Згідно з концепцією, висунутою М. Я. Блохом, на сучасному етапі розвитку англійської мови „рід являє собою обов'язкову займенникову співвіднесеність іменників з одним із займенників третьої особи однини” [6, с. 52], що є проекцією родової характеристики, яка потенційно міститься у кожному іменнику. Займенник, як жоден інший клас слів, найтісніше пов'язаний з іменником основними типами своєї семантики, а саме вказівної і заміщувальної, які перебувають у тісній єдності. Важливо відзначити, що зв'язок іменника з певним займенником третьої особи однини є парадигматичним відношенням, яке існує незалежно від того, чи має родовий клас вираження в морфеміці слова, чи ні.

Суперечливі погляди на вищезгадане твердження знаходять підґрунтя у працях лінгвістів, які стверджують, що займенники є самостійною частиною мови і не можуть розглядатися як безпосередній маркер родових характеристик іменників. Зокрема, Н. О. Гришина стверджує, що „особові займенники третьої особи однини, які виступають заміниками іменників, мають чіткий розподіл за родом. Однак цей поділ є ознакою займенників, а не іменників” [1, с. 9]. Інші лінгвісти (І. П. Іванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов та ін.) обґрунтовують думку, що при субституції іменника займенником мова йде про перенесення ознаки іншої

частини мови на іменник, що не володіє цією ознакою. Подібні твердження ґрунтуються на теорії про належність займенників до незалежних, самостійних частин мови, внаслідок чого вони розглядаються як самостійний клас слів (погляд зарубіжних лінгвістів на цю проблему описаний нижче).

Як стверджує К. М. Попкова, враховуючи низку важливих аргументів, а саме: чільну роль займенника у вираженні роду, наявність родовказівних займенників у сучасній англійській мові (а також деяких лексичних засобів вираження роду), випадки співвіднесення іменників з нетрадиційними родовими класами, можна дійти висновку про те, що граматична категорія роду, яка існувала в англійській мові в попередні етапи його розвитку і виражалася за допомогою відмінкових закінчень і узгоджуваних частин мови, не зникла. Змінилися лише способи і масштаби її вираження [2, с. 69]. На думку дослідниці, потенційне співвідношення кожного іменника з одним із займенників третьої особи однини доводить граматичність родової категорії. Вона також вважає, що головною вадою теорії про неграматичність категорії роду в англійській мові є насамперед те, що лінгвісти, які дотримуються цього погляду, не враховують дослідження природи займенників. Граматична категорія, як відомо, представляє собою певну систему засобів вираження граматичного значення. У випадку родової категорії значення роду виражено системою займенників, підтримуваних в окремих випадках і лексичними засобами [2, с. 71].

У сучасній зарубіжній лінгвістиці відома інша, майже протилежна думка, й хоча твердження про відсутність роду (родової системи) в англійській мові все ж трапляється (наприклад, у [10]), однак воно базується на зовсім інших факторах і зазнає критики. Розглянемо детальніше зарубіжний підхід до питання родових систем загалом та роду в англійській мові зокрема.

У сучасних дослідженнях англійської родової категорії (родової системи) все частіше вживається термін *природний рід* [8; 7; 12]. Для його тлумачення слід звернутися до лінгвістичних праць, які виділяють інші родові системи, відмінні від власне граматичних.

На думку Ч. Хоккета, *мовний рід* можна визначити як систему класифікації іменників, яка відображена у поведінці пов'язаних з ними слів [13, с. 132]. Отже, основним критерієм мовного роду вважається *узгодження*, або систематична і передбачувана коваріація між семантичною або формальною власти-

вістю однієї граматичної форми та формальною властивістю іншої. Рід існує, тільки якщо граматичні форми зі змінним родом (наприклад, прикметники, займенники, числівники) регулярно набувають форм, які узгоджуються з граматичними формами з незмінним родом (як правило, з іменниками) [11, с. 19]. Виходячи з цього визначення мовного роду, бачимо, що немає обмежень кількості родів, можливих у мові.

Грамматичні категорії роду служать для поділу іменників на формальні класи, які служать основою для узгодження з іншими елементами в реченні (наприклад, прикметниками, займенниками, дієсловами) [8, с. 12]. Іншою характеристикою граматичних родових систем є те, що для іменників на позначення істот, коли формальні та семантичні якості (а особливо біологічна стать) конфліктують, семантичний рід (тобто співвіднесеність зі статтю референта) зазвичай переважає для узгодження (або для обох, атрибутивного та займенникового узгоджень, або тільки для одного типу узгодження) [8, с. 18].

Альтернативним способом аналізу моделей узгодження є відмінність між *лексичним* і *референційним* родом [9, с. 105–106]. Лексичний рід можна визначити семантично або формально, референційний рід залежить від характеристик референта. Таке розрізнення може стати особливо корисним при аналізі іменників на позначення істот у мовах з граматичними родовими системами, коли лексичний і референційний рід можуть конфліктувати.

За висловленням М. Ібрагіма, мовний рід є категорією, яка не має „істинного зв'язку” з концептуальними категоріями [15, с. 21]. Це твердження потребує пояснення. Г. Корбетт [7] виділяє два основні типи родових систем: (1) *чіткі семантичні системи* (системи семантичного роду), в яких значення іменника визначає його рід, і навпаки, в яких певні аспекти значення іменника можна вивести з його роду; (2) *формальні системи* (системи граматичного роду), в яких рід більшості іменників не визначається семантикою, а правила розподілу за родами залежать від формальних критеріїв, тобто морфологічної (деривація та відмінювання) чи звукової структури слова. Навіть у формальних системах, в яких більша частина іменників розподіляється за родами через морфологічні та фонологічні чинники, є семантичне ядро. У такий спосіб всі мовні родові системи на певному рівні є семантичними, хоча тільки в деяких системах значення є достат-

нім для визначення роду [7, с. 8]. О. Даль взагалі висуває постулат про те, що універсальною властивістю будь-якої родової системи є загальний семантичний принцип родового розподілу іменників на позначення істот [9, с. 101]. З огляду на вищесказане, твердження про те, що граматичний рід не має жодного зв'язку з концептуальними категоріями, може вважатися хибним.

Г. Корбетт визначає *природну родову систему* як синонім чіткої семантичної системи: „системи, в якій, знаючи значення іменника, можна визначити його рід без посилання на його форму” [7, с. 9]. На думку ж А. Курзан, враховуючи широке використання цього терміна в більшості досліджень роду, бажано визначити природну родову систему як підвид чіткої семантичної: тричленну родову систему (чоловічий, жіночий, середній роди), в якій класифікація іменників за родами здебільшого відповідає реальним відмінностям живих істот чоловічої та жіночої статей та неістот. Іншими словами, в той час як семантичні родові системи визначаються, базуючись на якостях референта, ці якості не обов'язково обмежені біологічною статтю [8, с. 17].

Т. Невалайнен і Г. Раумолін-Брунберг називають англійську родову систему *понятійним (смысловим) родом*, намагаючись відійти від помилкових концепцій, пов'язаних з терміном *природний рід*, і їхній новий термін, можливо, краще охоплює психологічні та соціальні аспекти родового вираження [18, с. 139]. А. Курзан та Дж. Вуд вважають, що прагматично краще зберегти термін природний рід, але при цьому слід розуміти, що його визначення ґрунтується не стільки на біологічній статі, скільки на соціальному понятті статі та гендеру [8, с. 30; 23, с. 21].

Крім того, А. Курзан також стверджує, що коли граматичний рід руйнується, лише особові займенники зберігають рід, і вони переходять до природного роду. Займенникові родові системи здебільшого проявляють тенденцію до переходу до семантичного визначення роду [8, с. 19]. Особові займенники найдовше зберігають родові узгодження, якщо мова втрачає родову систему, і вони ж, за словами Г. Корбетта, є „основними ініціаторами зміни балансу між синтаксичним і семантичним родом” [7, с. 242].

Перехід від граматичної до природної родової системи вирізняє англійську мову серед інших германських мов. Втративши більшість номінативних закінчень, англійська мова набула займенникової родової системи, в якій особові займенники не /

she / it відображають тричленний родовий поділ [8, с. 20]. Такий перехід до природної родової системи дуже незвичний і включає в себе цілий комплекс відповідних граматичних трансформацій у мові. Природна родова система сучасної англійської мови є винятком, а не правилом, серед інших мов світу [там само, с. 11].

Більшість лінгвістів погоджуються, що в англійській мові тільки особові займенники ще позначають рід, і це позначення основане на семантиці, а не на граматиці (А. Курзан, Ф. Фаулдз). Гіпотетично можна було б стверджувати, що анафоричний займенник, який співвідноситься з маркованим родом іменником, узгоджується з референтом, а не з самим іменником, який йому передує, тому коваріація між іменником та особовим займенником не є граматичною, а залежить від екстралінгвістичного референта (Ф. Корніш). Ця теорія, однак, не може пояснити узгодження анафоричних займенників у більшості граматичних родових систем, в яких немає „природного” родового зв’язку між референтом та іменниками, які його описують. Отже, рід іменника, від якого залежить узгодження анафоричного займенника, не обов’язково є передбачуваним, виходячи з ознак екстралінгвістичного референта [8, с. 14]. Більшість вчених, таким чином, вважають, що зв’язок анафоричних займенників з їхніми антецедентами є формою граматичного узгодження. Зрозуміло, що родові категорії, чи граматичні, чи семантичні, вживаються для займенникового узгодження за загальними граматичними правилами, хоча їхні структурні моделі можуть варіюватися від граматичного до семантичного узгодження. Враховуючи таке широке визначення узгодження, мови, в яких рід виражений тільки особовими займенниками (як в сучасній англійській мові) можуть, як і раніше, розглядатися як такі, що володіють родовою системою [7, с. 5]. Г. Корбетт називає такі родові системи *займенниковими*, щоб підкреслити їхній унікальний і суперечливий статус [там само].

Родова характеристика іменника, як правило, константна. Проте в деяких випадках можуть відбуватися зміни в роді, причини яких досліджувалися багатьма лінгвістами [16; 7].

Відповідно до тверджень деяких дослідників, англійській мові властиві поняття *спільного* та *подвійного* роду, проте і в цьому випадку серед лінгвістів спостерігаємо суттєві розбіжності як в трактуванні змістових характеристик виділюваних проміжних родових класів, так і в їхній кількості. Найвдалішою вража-

емо класифікацію С. Грінбаума і Р. Квірка, які розмежовують поняття спільного (*common gender*) і подвійного роду (*dual gender*) наступним чином. До класу іменників спільного роду вони включають іменники на позначення істот, здатні співвідноситися, залежно від контексту, з будь-яким з трьох родових класів: *baby, cat, horse* та ін. [19, с. 161]. Подібні іменники належать підкласу іменників, що позначають особу, чії родові характеристики можуть виражатися як займенником середнього роду, так і займенником чоловічого або жіночого роду (залежно від біологічної статі референта). До класу іменників подвійного роду вищеназвані автори включають іменники, що можуть виступати і чоловічим, і жіночим родом, який розрізняється не лише лексичним значенням, а й способом займенникової референції або залежно від контексту, в якому вони з'являються: *pupil, friend, lover* тощо. Деякі лінгвісти (І. П. Крилова, О. Н. Пушкіна) якраз такі іменники відносять до спільного роду, але оскільки іменники цієї групи виявляють опозиційні відмінності тільки двох членів опозиції, тобто чоловічого та жіночого роду, і їхні відповідні відносини мають бінарний характер, вважаємо таку думку хибною.

Із розвитком англійського суспільства в мові збільшується кількість іменників подвійного роду. Це явище пов'язане з тендерцією уникання політично-некоректної лексики. Отже, можна констатувати той факт, що морфологічний тип вираження роду був редукований як наслідок процесу розвитку мови, тоді як лексичний може зникнути відповідно до змін у соціальній сфері. Загалом, у сучасній англійській мові все більше спостерігаємо тенденцію до вживання родово-нейтральних іменників для позначення осіб, особливо в офіційному дискурсі (Дж. Норріс, Ф. Фаулдз, Ч. Тертл). До того ж, іменники, які раніше могли позначати лише чоловіка, тепер позначають обидві статі, навіть якщо це сленгові слова (Дж. Норріс, Н. Робінсон), а вживання форм жіночого роду, утворених за допомогою суфіксів, всіяко уникається, оскільки воно асоціюється з негативними конотаціями щодо статусу жінок (Р. Мур).

Крім того, категорія роду англійської мови має властивість „деформації” при функціонуванні в реальних ситуаціях спілкування. Під цим слід розуміти, що одну із складових категоріальної опозиції можна вжити в позиції, типової для іншої, протилежної складової. У нашому випадку спостерігаємо приклади переходу іменників як з безособового підкласу в особовий, коли ознаки осо-

бового підкласу стають невід'ємною семантичною характеристикою свого протичлена (*висхідне заміщення*), так і навпаки (*низхідне заміщення*). Крім цього, нейтралізація родової опозиції наявна не тільки на верхньому рівні ієрархії, але також і на її нижніх рівнях у кожному окремо взятому підкласі. Таким чином, можна говорити про опозиційну редукцію верхнього і нижнього рівнів [2, с. 77].

Іменники-винятки, які можуть порушувати кореляцію біологічної статі та мовного роду, традиційно розрізняють дві основні моделі вираження роду: *традиційну* та *емотивну* (або афективну) у термінах А. Курзан [8, с. 21], або *стандартну* та *особистісну* за визначенням М. Матіот і М. Робертс [17, с. 12]. Традиційне вираження роду деяких іменників на позначення неістот відбувається незалежно від ставлення мовця до них, і воно досить послідовне в мовних спільнотах (Дж. Норріс). Саме тому Б. Ворф стверджує, що англійський рід є граматичною категорією, оскільки його розрізнення не завжди базується на природних, позакультурних відмінностях, а навпаки, його часто треба просто пам'ятати [16].

Для емотивного (афективного) вираження роду вибір займенника багато в чому залежить від психологічного та соціологічного ставлення мовця до референта, а також до атрибутів референта. Більшість лінгвістів двадцятого століття визнають залежність англійського роду від ставлення мовця, але вони доходять зовсім різних висновків про наслідки цієї залежності: від твердження, що англійська мова не має родової системи, до виділення численних додаткових формальних родових класів.

П. Ерадес [10] у світлі емотивного підходу робить висновок, що англійська не має роду взагалі (цей висновок цитує С. Грінбаум: „Через залежність від ставлення мовця англійський рід, хоча він і „живий” в мові, не може розглядатися як система” [19, с. 319].

Існують думки, що в основі родової референції іменників-винятків лежить граматична персоніфікаційна транспозиція [4]. Т. Свартенгрен відкидає персоніфікацію як основу родової референції іменників-винятків, вважаючи, що рід позначає іменник як об'єкт емоцій [20].

Серед факторів, які визначають емотивну референцію роду, часто називають той факт, що референція чоловічого чи жіночого роду стосовно неживих об'єктів відображає негативне і позитивне ставлення до референта з боку мовця [22, с. 119]. Е. Трауготт погоджується з такою моделлю афективної родової системи, при-

пускаючи, що кореляція між жіночим і позитивним та чоловічим і негативним є абсолютно прозорою. Для іменників на позначення істот чоловічий та жіночий роди є немаркованими (і тільки один з них можливий), а це означає, що для них немає полярної опозиції для емотивної референції [21, с. 90]. Т. Свартенгрен зауважує, що така модель характерна в основному для розмовної мови та поширюється з американського варіанту англійської мови на британський [20, с. 287].

Визнання мінливості є важливим для розуміння роду сучасної англійської мови, але не менш важливо не переоцінити його непередбачуваності: хоча біологічна стать не є визначальною, у мові все ж наявні регулярні семантичні та соціолінгвістичні моделі [8, с. 23]. Англійський рід не повністю „миттєвий” та непередбачуваний, як вважають М. Матіот і М. Робертс. Дж. Вачек прекрасно резюмує цей факт у своєму огляді „соціолінгвістичної прогнозованості” роду: „Річ у тому, що якщо належним чином розглянути всі фактори, які поєднуються для визначення займенникової референції, та чітко встановити їхню ієрархію, то вся плутанина стане зрозумілою. Іншими словами, якщо ситуація, в якій перебуває мовець, і його підхід до позамовної реальності є визначеними, його займенникова референція має бути абсолютно передбачуваною” [22, с. 389]. Повинна існувати родова система, підсумовує він, якщо можна так систематично маніпулювати узгодженням; категорія роду може не бути чітко граматичною, а радше, *лексико-стилістичною* (семантичною та афективною) [там само].

Таким чином, складність опису сучасної англійської родової системи полягає у двох факторах. По-перше, традиційну думку, що рід є незмінною властивістю слова, слід відкинути разом з уявленням про те, що в широкому масштабі всі родові системи повинні функціонувати абсолютно однаково [195, с. 238]. По-друге, нове визначення родової системи повинно базуватися на рисах, які можуть не бути очевидними для носіїв мови або лінгвістів, тому що вони не мають формальних маркерів. Б. Ворф бачить важливу різницю між *явними* та *прихованими* категоріями: явні категорії мають формальну ознаку (маркер), яка присутня в кожному реченні, що містить член категорії (наприклад, англійська множина); приховані категорії включають члени, які будуть марковані тільки в певних типах речень. У сучасній англійській мові рід є прихованою категорією, яка маркується лише узгод-

женням особових займенників третьої особи однини. Незважаючи на таку обмеженість у поверхневій структурі англійського синтаксису, Б. Ворф все ж визначає рід як граматичну категорію [16], тоді як А. Курзан однозначно твердить, що категорія роду в сучасній англійській мові є семантичною [8]. Обидва вчені погоджуються, що рід вимагає систематичного аналізу закономірностей анафоричного використання займенника.

У сучасній англійській мові неможливо визначити точні фактори родового поділу, хоча цілком можливо простежити його певні закономірності. Важливо враховувати, що немає жодних підстав постулювати дихотомію природного (немаркованого) та афективного роду в сучасній англійській мові (Н. Берон, Е. Трауготт), оскільки тоді коливання роду вважаються винятковими, виключеними з немаркованої системи. Система сучасного англійського роду може вважатися семантичною, але лише з урахуванням того, що не вся семантика може бути розбита на бінарні компоненти [8, с. 26]. Г. Корбетт зазначає, що „у всіх семантичних системах важливо пам'ятати, що світогляд мовців визначає категорії, і критерії цього визначення можуть не бути очевидними для стороннього спостерігача” [7, с. 32]. Вони можуть бути навіть менш помітними для носіїв мови, які намагаються описати рідну для них мову. Д. Горною підсумовує, що родова референція сучасної англійської мови залежить від контексту, реєстру дискурсу, авторського ставлення та статі самого мовця [14, с. 43].

Отже, семантичні категорії роду відображають світогляд мовців [7; 8; 23], і хоча в категорії роду сучасної англійської мови не можна виділити бінарні якості для аналізу, все ж деякою мірою можна прогнозувати її варіації, володіючи знаннями про позамовні фактори. Приклади анафоричних родорозрізнявальних займенників, які переходять межі біологічної статі, не є винятками з „реальної” або „немаркованої” системи природного роду; вони є частиною родової системи, яка є природною саме тому, що відповідає уявленням мовців про структуру статі та гендеру у світі, про який вони говорять.

Перспективою подальшого дослідження бачимо вивчення різних засобів вираження категорії роду на різних етапах розвитку англійської мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гришина Н. А. Категориальный признак рода в языковой семантике : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 19.02.96 „Лингвистика” / Н. А. Гришина. – Волгоград, 1996. – 20 с.
2. Попкова Е. М. Категория рода в современном английском языке : лингвистический и социокультурный аспекты : дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04 „Германские языки” / Е. М. Попкова. – Орехово-Зуево, 2005. – 167 с.
3. Смирницкий А. И. Морфология английского языка / А. И. Смирницкий. – М. : Изд. лит. на иностр. яз., 1959. – 440 с.
4. Тимпко Л. А. Род как историческая и социолингвистическая категория / Л. А. Тимпко. – М. : Из-во Моск. ун-та, 1985. – 46 с.
5. Успенский Л. В. Слово о словах : Очерки о языке / Л. В. Успенский. – Л. : Детская литература, 1982. – 287 с.
6. Blokh M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / M. Y. Blokh. – М. : Высшая школа, 2003. – 383 p.
7. Corbett G. Gender / Greville Corbett. – Cambridge : CUP, 1991. – 363 p.
8. Curzan A. Gender Shifts in the History of English / Anne Curzan. – Cambridge : CUP, 2003. – 224 p.
9. Dahl Ö. Animacy and the Notion of Semantic Gender / Östen Dahl // Gender in Grammar and Cognition : Approaches to Gender / [eds. Barbara Unterbeck, Matti Rissanen, Terttu Nevalainen, Mirja Saari]. – Berlin : Walter de Gruyter, 2000. – P. 99–115.
10. Erades P. Points in Modern English Syntax / Peter Erades // English Studies / [ed. Odin Dekkers]. – Oxford : Routledge Taylor & Francis Group, 1961. – Vol. 42. – № 1–6. – P. 56–87.
11. Fodor I. The Origin of Grammatical Gender / István Fodor // Lingua / [ed. Joseph Rooryck]. – Amsterdam : Elsevier, 1959. – Vol. 8. – P. 186–214.
12. Foundalis H. Evolution of Gender in Indo-European Languages [Электронный ресурс] / Harry Foundalis. – Режим доступа : <http://www.foundalis.com/res/EvolutionOfGender.pdf>. – Заголовок з екрану.
13. Hockett Ch. A Course in Modern Linguistics / Charles Hockett. – NY : Macmillan, 1958. – 621 p.
14. Hornoiu D. The Category of Gender in Present-day English : Issues of Grammar and World View [Электронный ресурс] / Diana Hornoiu. – Режим доступа : http://www.univ-ovidius.ro/litere/Anale/09%20volumul%20XX%202009/01.Language%20and%20Linguistics/04_diana%20hornoiu%20bun.pdf. – Заголовок з екрану.
15. Ibrahim M. Grammatical Gender : Its Origin and Development / Muhammad Hasan Ibrahim. – Michigan : Mouton, 1973. – 113 p.
16. Language, Thought, and Reality : Selected Writings / [eds. Benjamin Whorf, John Carroll]. – Cambridge : MIT Press, 1956. – 290 p.

17. Mathiot M. Sex Roles as Revealed Through Referential Gender in American English / Madeleine Mathiot, Marjorie Roberts // *Ethnolinguistics : Boas, Sapir and Whorf Revisited* / [ed. Madeleine Mathiot]. – The Hague : Mouton, 1979. – P. 1–47.
18. Nevalainen T. Sociolinguistics and Language History : The Helsinki Corpus of Early English Correspondence / Terttu Nevalainen, Helena Raumolin-Brunberg // *Hermes : Journal of Language and Communication Studies* / [eds. Wolfgang Koch, Jan Engberg]. – Aarhus : Aarhus School of Business, 1994. – № 13. – P. 135–143.
19. Quirk R. A University Grammar of English / Randolph Quirk, Sidney Greenbaum. – London : Longman, 1973. – 391 p.
20. Svartengren T. The Use of Feminine Gender for Inanimate Things in American Colloquial English / Torsten Hilding Svartengren // *Moderna Språk* / [ed. Emil Tyberg]. – Uppsala : Uppsala universitet, 1954. – № 48. – P. 261–292.
21. Traugott E. A History of English Syntax / Elizabeth Traugott. – NY : Holt McDougal, 1972. – 216 p.
22. Vachek J. Selected Writings in English and General Linguistics / Josef Vachek / [eds. Jan Horecky, Jan Firbas]. – Berlin : Walter de Gruyter, 1994. – 452 p.
23. Wood J. Gendered Lives : Communication, Gender and Culture / John Wood. – NY : International Thomson Publishing, 1994. – 359 p.

**Надія Садовник–Чучвага
(Чернівці)**

ФУНКЦІОНУВАННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СУЧАСНИХ МІФОПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ: ГЕТЕРОНІМІЯ, СЛОВОСКЛАДАННЯ, СУФІКСАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню функціонування категорії роду в сучасних англійських міфопоетичних текстах. Проаналізовано різні погляди на засоби вираження роду; з'ясовано закономірності функціонування категорії роду в сучасних міфопоетичних текстах за споробами його вираження.

Ключові слова: *категорія роду, концептуальна картина уявного світу, міфопоетичний текст, концептуальний сегмент, критерій χ^2 , коефіцієнт взаємної спряженості K*

Статья посвящена исследованию функционирования категории рода в современных английских мифопоэтических текстах. Проанализированы взгляды на средства выражения рода; выяснены закономер-